

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

קול תורה מירושלים בעקבות הרב שלמה זלמן אוירבך

שערי חסד, ישיבת קול תורה בגלגוליה השונים, תלמוד תורה "עץ החיים",
ביתו של הרב קוק, מחנה יהודה

**"אינני אוהב סיפורים על מעשים טובים יוצאי דופן – שהרי אין אדם יכול לעשות
כמותם. סיפור שאפשר לחקותו ולעשות כמותו – את זה אני אוהב!
יש רשות להוסיף על המצבה את הדברים הבאים: העמיד תלמידים בישיבת קול
תורה והרביץ תורה ברבים"**

(מצוואתו של הרב אוירבך, בתוך: התורה המשמחת, עמ' 21, 120)

מאת: **צביקי תמרי**

עיבוד ועריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

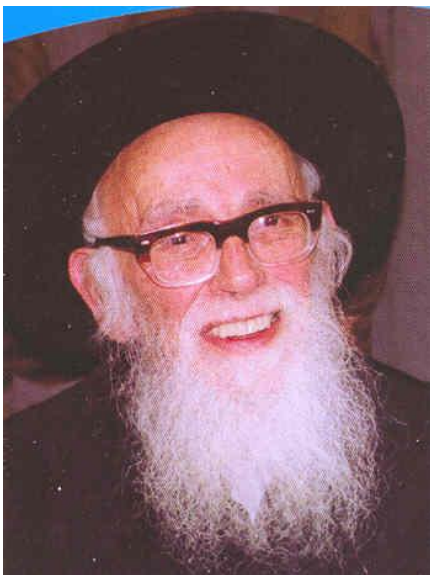
פנימי, לא להפצה

קול תורה מירושלים בעקבות הרב שלמה זלמן אוירבך

שערי חסד, ישיבת קול תורה בגלגוליה השונים, תלמוד תורה "עץ החיים",
ביתו של הרב קוק, מחנה יהודה

"אינני אוהב סיפורים על מעשים טובים יוצאי דופן – שהרי אין אדם יכול לעשות כמותם. סיפור שאפשר לחקותו ולעשות כמותו – את זה אני אוהב! יש רשות להוסיף על המצבה את הדברים הבאים: העמיד תלמידים בישיבת קול תורה והרביץ תורה ברבים"

(מצוואתו של הרב אוירבך, בתוך: התורה המשמחת, עמ' 21, 120)

הרב אוירבך, מתוך: ויקיפדיה

הרב שלמה זלמן אוירבך (1910-1995) נולד בשכונת שערי חסד

שבירושלים, שהוקמה מעט קודם לידתו מחוץ לחומות העיר העתיקה, וגר בה כל חייו. משפחת אביו היא משפחה חסידית, משפחת אמו, צביה, היא בת למשפחת פרוש. הרב למד בישיבת "עץ חיים" בירושלים, ובשנת 1949 התמנה לראש ישיבת "קול תורה" וכיהן בתפקיד זה במשך 46 שנה עד לפטירתו. הוצעו לו תפקידי רבנות שונים, כמו רב העיר ירושלים, אך הוא סירב לקבלם. הרב אוירבך נמנה על הציבור החרדי, אך היה מקובל על כל פלגי היהדות הדתית האורתודוקסית, בין השאר משום קשריו ההדוקים עם הרב אברהם יצחק הכהן קוק. הרב שלמה אוירבך היה מפורסם בעדינותו כלפי הזולת ובמאור פניו.

בני משפחתו סיפרו כי פעם ראה שאחד מבני המשפחה חלף על פני אחייניתו מבלי לומר לה שלום. הרב ידע שהבחור עשה זאת מטעמי צניעות, ובכל זאת הלך אחריו וגער בו באין רואה: "אינך אומר לה שלום?! הלא צריך גם להיות בן אדם" (הרב אליעזר מלמד, **גדול בתורה ובדרך ארץ**, מתוך: אתר הישיבה).

הרב אוירבך היה פוסק חדשני, ומעבר לידענותו האדירה בהלכה, היה בקי בחידושי הטכנולוגיה. עיסוק נרחב הקדיש לשאלות בנושאים טכנולוגיים ורפואיים, ונחשב בר סמכא הלכתי בנושאי רפואה והלכה. כמעט כל יצירתו מתמקדת בתחום ההלכה בעיקר וגם בפרשנות לתלמוד. פסיקותיו היו מבוססות על שיקולים ערכיים ואנושיים. לא פעם התנה את פסיקתו בהסכמה של פוסקים נוספים. הרב אוירבך זכה בפרס הרב קוק לספרות תורנית לשנים תש"ג-תש"ד.

גם בנושא חיילי צה"ל, הביע הרב אוירבך עמדה שונה מעט מהמקובל בסביבתו החרדית. ידוע הסיפור על בחור ישיבה שביקש רשות לנסוע לקברי צדיקים בצפון בתקופת הלימודים, השיב לו הרב: "בשביל להתפלל על קברי צדיקים יש צורך לנסוע עד הגליל? כשאני מרגיש צורך להתפלל על קברי צדיקים אני הולך להר הרצל, לקברי החיילים שנפלו על קידוש השם" (הרב ישראל מאיר לאו, מתוך ספרו של הרב י"צ רימון, הלכה ממקורה – צבא, בתוך הערך "**זלמן אוירבך**" במכלול האנציקלופדיה היהודית).

עוד נאמר על הרב שהתקיים בו המדרש: "בזמן שהצדיק בעיר – הוא זיווה הוא הדרה" (בראשית רבה סח, ו). מקטון ועד גדול הרגישו הכול את נוכחותו ושאומו ממנה עידוד ועידון – הן מן הזיווה הן מן ההדר. הרב אוירבך נפטר בחודש אדר בשנת 1995 ונטמן בהר המנוחות. רבבות ליוו אותו בדרכו האחרונה. מסלול הסיור מגלה טפח מדמותו הקטנה אך רבת העוצמה של רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל, דמות רבנית רבת השפעה שפעלה במאה ה-20. המסלול עובר בשכונת שערי חסד, שם גר הרב אוירבך מאז נולד, בשיבת "קול תורה" על גלגוליה השונים, שהרב נמנה על ראשיה וניהן בתפקיד 46 שנים, בשיבת "עץ חיים", שבה למד, התחנך ולימד, ובביתו של הרב קוק, שהרב אוירבך העריכו מאד.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול: כ-3 שעות (ללא הנסיעה).

אורך המסלול: כ-5 ק"מ.

נקודת התחלה: רחוב מרדכי נרקיס פינת רחוב הירשנברג בשכונת שערי חסד.

נקודת סיום: רחוב הרב קוק 9.

מגבלות: נכון להיום, המבנה של ישיבת "עץ חיים" עובר שיפוץ. אפשר לראות את המבנה ממגרש החניה של שוק מחנה יהודה ברחוב כ"ח ואפשר לראות את שדרת החנויות שהייתה מקור מימון לישיבה.

דגשי בטיחות: יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים וסמוך למסילת הרכבת הקלה ברחוב יפו.

דרגת קושי: קלה, בר-נגישות .

ציוד מיוחד: לבוש צנוע.

אתרים בתשלום: אין.

תיאור ההליכה מסלול

המסלול מתחיל **בשער הכניסה לשכונת שערי חסד (1)** ברחוב מרדכי נרקיס פינת רחוב הירשנברג. משם נלך דרומה ברחוב הירשנברג, נפנה מזרחה (שמאלה) אל רחוב הגר"א ומיד דרומה (ימינה) לרחוב פרוש, אל **בית הרב אוירבך (2)** ברחוב פרוש 11. כ-50 מטרים דרומה מהבית, נפנה בסמטה קטנה מזרחה (שמאלה), נעלה לרחוב אוסישקין ונפנה בו צפונה (שמאלה). נצעד ברחוב אוסישקין בכיוון דרום 450 מטרים עד ל"כיכר מולכו" בצומת רחוב בן-מימון. מכאן נמשיך לכיוון דרום-מזרח ברחוב רד"ק כ-150 מטרים עד דרך עזה. נלך לכיוון דרום-מערב (ימינה) עד לצומת הרחובות האר"י ובנימין מטודלה. רחוב האר"י מתעקל דרומה (שמאלה), ולאחר כ-150 מטר, במזלג הרחובות, נמשיך ברחוב חרל"פ עד **ישיבת "קול תורה – אוהל רבקה" (3)** ברחוב חרל"פ 15. נשוב על עקבותינו לצומת הרחובות עזה ורד"ק ונעלה לכיוון צפון-מזרח בדרך עזה, שבהמשכה נקראת שדרות בן-מימון, עד "כיכר צרפת". נפנה צפונה (שמאלה) ברחוב המלך ג'ורג' אל המבנה שבו יושבה זמנית **ישיבת "קול תורה" (4)**, ברחוב המלך ג'ורג'.

47. מכאן נפנה מערבה (שמאלה) ברחוב הקרן הקיימת לישראל ונפסע בו מערבה עד רחוב אוסישקין, ובו נפנה צפונה (ימינה) אל **בית הספר "אוולנה דה רוטשילד" (5)** ברחוב אוסישקין 38. נלך צפונה לצומת הרחובות אוסישקין ובצלאל, נחצה את רחוב בצלאל ונרד בו לכיוון צפון-מערב (שמאלה) כ-50 מטר, עד למדרגות מצפון לנו (מימין). נעלה במדרגות צפונה לרחוב שילה, נלך לאורכו ונחצה את שכונת נחלאות עד לרחוב אגריפס. נחצה את רחוב אגריפס ונפנה מזרחה (ימינה) ומיד צפונה (שמאלה) אל רחוב מחנה יהודה. נחצה את שוק מחנה יהודה עד לרחוב יפו. נלך בו מזרחה (ימינה) כ-50 מטר לחנויות "עץ חיים", התוחמות חלק ניכר מהרחוב, ולשער הכניסה למתחם **תלמוד התורה "עץ חיים" (6)** ברחוב יפו 113. נמשיך ברחוב יפו בכיוון דרום-מזרח, נחצה את מסילת הרכבת הקלה אל רחוב הרב קוק ונלך בו לכיוון צפון-מזרח אל **בית הרב קוק (7)** ברחוב הרב קוק 9. כאן מסתיים המסלול.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

תיאור האתרים שבמסלול

הכניסה לשכונת שערי חסד (1) רחוב מרדכי נרקיס פינת הירשנברג.

שכונת שערי חסד הוקמה בשנת תר"ע, 1910, ונועדה למגורי אוכלוסיה דתית מהמעמד הבינוני. יוזמי השכונה ומקימיה היו ראשי ארגון "גמ"ח הכללי" – ארגון צדקה שהוקם בשנת תר"ל (1870) בראשותו של הרב שלמה זלמן פרוש, סבו של הרב שלמה זלמן אוירבך, שהיה מהעסקנים הבולטים ביישוב הישן בירושלים ומייסד "גמילות חסד שערי חסד" (הגמ"ח הראשון בירושלים). מטרת הקמת השכונה, כפי שכתבו המייסדים, הייתה:

להביא אל המנוחה ואל הנחלה את עניי ירושלים לבל יצטרכו לנוע ולנוד מידי שנה, מבית לבית וממקום למקום. ולבל יהיו מוכרחים לפשוט את עורם מעל עצמותיהם היבשות, כדי לשלם שכר דירה מוקדם לכל השנה כמנהג המדינה, ולצאת בידיים ריקניות מהבתים ששילמו שכירות שנים לעשרות, בכסף מזומן, אשר בהצטרפם כל השנים עולים לסכום גדול מאד. ואנחנו כראותנו כל אלה, החלטנו להקל מעל העניים את העול הרב הזה, והוספנו עוד סניף לפעולות חברתנו, לבנות מושבה חדשה בשם "שערי חסד". (מתוך ההקדמה לספר התקנות של השכונה)

וכך תוארה השכונה בשנת 1927: "שוממה ובודדה הייתה אז כל הסביבה ההיא, שמרכזה היום הוא שכונתנו שערי חסד. תהו ובהו שרר על כל ההרים הסובבים, וסכנת שודדי לילה ורוצחי נפש ריחפה באימה על כל עובר יחידי בלילה. וכמה רחוקה הייתה אז שערי חסד! ממעל להרים ועמקים, רחוקה ומובדלה, בלי דרכים ובלי כל חיבור אל העיר" (סקירה מאת "גמ"ח הכללי", תרפ"ז (1927)), מתוך: **ויקיפדיה**).

השכונה הייתה בעל אופי דתי שמרני. בשנת תש"ח, תוארה השכונה כעיירה ליטאית, שאנשיה צנועים ומסתפקים במועט ושומרי תורה ומצוות, ומבתי הכנסת שבה בוקעים רוב שעות היום דברי תורה (יצחק שפירא, **ירושלים מחוץ לחומה**, ירושלים: הוצאת הספרים הארץ-ישראלית, תש"ח). "ושוב אנו בשערי חסד, השכונה אשר בה אפשר לעבור מדלת לדלת ולהצביע – כאן מתגורר צדיק פלוני, וכאן התגוררה חסודה אלמונית; פה במעלה המדרגות, בעלי תריסין, ארי בתורה – גם בחצות ליל ועוסק בנסתרות; ושם בקצה השכונה בעל מלאכה עם כל כך הרבה אמונה וטוהר כפיים עם שיעורים קבועים במשמרות... אצל כולם, כמו בקרב כל אנשי ירושלים הוותיקים, קיימת הסתפקות במועט ורצון לחיים צנועים" (**סיפורים ירושלמיים**, ג, תשנ"ה, עמ' 72, בערך "שערי חסד" בוויקיפדיה). בשכונה אתרים המומלצים לביקור: בית כנסת הגר"א ושעון השמש הקבוע בחזיתו, התנור השכונתי ועוד.

בבית זה, שאינו אלא דירה קטנה בעלת שני חדרים קטנים, חי [הרב שלמה זלמן אוירבך](#) כמעט כל חייו.

את ביתו חלק עם חותנו ובו גדלו ילדיו. הוא עצמו נולד בשכונה, בשנת הקמתה, והיה אחד מילדיה הראשונים. לבית הייתה גם יציאה לרחוב אוסישקין, אולם הרב לא השתמש בה רוב השנים ורק בשנותיו האחרונות, כשקשתה עליו ההליכה, יצא לישיבה מהכניסה האחורית כי שם היו מעט מדרגות.

[הרב אהרן ליכטנשטיין ז"ל](#) סיפר זיכרון מימי נעוריו: בחג חנוכה, השתתף בסיור ברחוב אוסישקין, והמדריך הצביע על חלון שפנה לרחוב אוסישקין (בתמונה) ושבו ניצבה חנוכייתו של הרב אוירבך:

הוא היה כל כך מתאים לשכונה – והיא כל כך התאימה לו. קשה לתאר את השכונה בלעדיו, וקשה לתאר אותו ללא השכונה. שכונה, שיש בה את כל המיטב של העולם

החרדי: ההתמסרות לתורה, הדבקות ביראת שמים, ההכרה בערך המלאכה והעבודה. זהו עולם בריא, המושרש בעולמו של היישוב הישן שבירושלים, והשקפת עולם זו הייתה חלק מהווייתו של הרב, וחלק מהוויית השכונה. אם מפני שינקה מיום היווסדה מדמויות כר' יעקב משה חרל"פ ור' צבי פסח פרנק, ואם בזכות ר' שלמה זלמן עצמו; שכל עוד הוא דר בשכונה, לא העז איש לתלות בה מודעה של שטנה, של זלזול

וביטול כלפי גורם כלשהו, כיון שהיה זה בניגוד לרוחו וטעמו... הילד שספג בשכונה אווירה של כבוד והערכה כלפי הטוב באשר הוא, גמל איפה לשכונתו עם הימים, בכך שמר על צביונה הייחודי. שמירת "חן המקום"... שמירת חינו של מקום מוטלת אפוא "על יושביו". (הרב אהרן ליכטנשטיין, מתוך: **התורה המשמחת**, עמ' 23)

[ישיבת "קול תורה" – אוהל רבקה" \(3\), רחוב חרל"פ 15](#)

בשנת 1939, הקימו [רבנים יוצאי גרמניה](#) שנמלטו מאימת השלטון

הנאצי עוד לפני המלחמה ישיבה חדשה, "ישיבת קול תורה". בשנותיה הראשונות, תלמידים יוצאי גרמניה הורשו ללמוד

לבגרויות במקביל ללימודי הקודש, זאת כדי למנוע מהם ללכת לתיכונים. שפת הלימוד בישיבה הייתה עברית ולא יידיש, ובכך היה ייחודה, ושיעורי תנ"ך היו חלק מתכנית הלימודים הקבועה.

בתחילה, השתכנה הישיבה בבית כנסת בשכונת [משכנות ישראל](#), סמוך ל**שכונת מחנה יהודה**. אחר כך עברה הישיבה לשכונת שערי חסד. בין השנים 1946-1948, הייתה הישיבה מוקד לקליטת "עליית הנוער" – בני נוער שהיו אוד מוצל מאש, לכן הישיבה התמקמה בעזרת הנשים של בית הכנסת "אוהל

[ישיבת "קול תורה"](#), בתוך: [ויקיפדיה](#)

רבקה", שהתאימה בגודלה למספר תלמידי הישיבה. הפנימייה וחדר האוכל שוכנו במבנה המכונה "בית סבא" ברחוב המלך ג'ורג' 47. בשנת 1949, התמנה הרב שלמה אורבך לראש ישיבת "קול תורה" וכיהן בתפקיד זה במשך 46 שנה, עד פטירתו בשנת 1995. הרב אהרון ליכטנשטיין, בהספדו לרב אורבך, ציין כי העריך מאוד גם הישגים פשוטים:

ישיבת "קול תורה" בירושלים, עיתון דבר, 4.9.1940

"מספרים על אדם שהסתובב בעולם הישיבות ובדק מי הם הבחורים הטובים והחשובים, על בסיס זה הרכיב רשימה

ואותה מכר לראשי ישיבות גבוהות – כך ידעו מהיכן להביא את התלמידים המצוינים.

הרב אורבך שמע על זה והחליט לעשות מעשה. כשפנה אליו בחור שנדחתה פנייתו לישיבה מסוימת, התקשר הרב לראש הישיבה וביקש ממנו לקבל את התלמיד. ראש הישיבה המהוסס ניסה לתרץ שאין מקום, אך הרב אורבך לא התייאש ואף התעקש וביקש לקבלו לתקופת ניסיון. לבקשה

הרב ברוך קונשטט, ראש ישיבת "קול תורה" מעביר בה שיעור בימיה הראשונים, מתוך: ויקיפדיה

כזו כבר אי-אפשר לסרב, בוודאי כשזו באה מהרב. הבחור התקבל לניסיון. כעבור זמן, התקשר ר' שלמה זלמן ושאל את ראש הישיבה: "נו, איך הלז לומד?" ונענה שהוא לומד בסדר.

במוצאי יום הכיפורים, משעבר זמן אלול, עוד בטרם הלך לאכול, התקשר שוב ושאל: "נו, איך לומד פלוני, האם החזיק מעמד?" ונענה שהוא החזיק מעמד. או אז אמר ר' שלמה זלמן: "שמע, ראשית – קבל אותו לישיבה. ושנית, את אותה רשימה שאתה משתמש בה – שרוף... תפיסתו של הרב אורבך הייתה שאם בחור עושה כמיטב יכולתו, בא לסדרים ולתפילות, זה מספיק. לא ביקש לשמוע יותר מזה כדי להצדיק את קבלתו לישיבה". (הרב אהרון ליכטנשטיין, מתוך **ולישרי לב שמחה – דברי מספד**

על הרב שלמה זלמן אורבך זצ"ל, בתוך: **בית המדרש הווירטואלי ע"ש ישראל קושיצקי**

מלון "ארץ ישראל"

משכנה הזמני של ישיבת "קול תורה" (4), רחוב המלך ג'ורג' 47

עם התרחבות הישיבה, היא נזקקה למבנים גדולים יותר. שכונת אל-אמירה, שבונה היו בעיקר ערבים נוצרים מבית לחם, עמדה נטושה. שני מבנים בשכונה זו, "וילה סבא" **ומלון "ארץ ישראל"** היו למקום משכנה של הישיבה. מלון "ארץ ישראל" היה אחת הנקודות הגבוהות טופוגרפית באזור. עובדה זו הייתה בעוכריה של הישיבה. בשלב הראשון של מלחמת העצמאות, בחורף 1947, עם התפתחות הלחימה, נכלל מבנה הישיבה באחד מאזורי הביטחון **שדייריהם נדרשו להתפנות**. הרב הראשי באותם ימים, **הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג** זצ"ל, השתדל

[משלחת המנושלים אצל
הנציב בירושלים, עיתון
דבר, 6.2.1947](#)

אצל הנציב העליון, והבישוף האנגלי של ירושלים הקצה כמה חדרים לשיבת "קול תורה" כדי שתלמידיה יוכלו להמשיך בלימודם. הפנימייה השתכנה זמנית באגף של "קולג' ירושלים לבנות" ברחוב אוסישקין. מבנה שלימים היה למשכנו של בית הספר "אוולניה דה רוטשילד". לאחר קום המדינה, חזרה הישיבה למלון "ארץ ישראל", ושימשה רק כמקום לינה וחדר אוכל לאברכי הישיבה.

בית ספר "אוולניה דה רוטשילד" (5), רחוב אוסישקין 38

בית הספר התיכון "אוולניה דה רוטשילד" שוכן במבנה היסטורי שהיה שייך **לכנסיה האנגליקנית** ושימש בית ספר אנגלי, חצי מיסיונרי, לבנות – "קולג' ירושלים לבנות". בקיר הדרומי של הקולג' קבוע שלט ובו כתוב: "האבן הזו הונחה על ידי הנציב העליון של פלסטינה, הלורד פלומר ב-24 ליוני 1926." וכן כתוב: "The fear of the lord is the beginning of wisdom", "ראשית חכמה יראת ה'" (תהלים קיא, י).

למבנה זה גלתה ישיבת "קול תורה", וכך סיפר **הרב מאיר לאו**: "ישיבת קול תורה שכנה אז בבניין הקולג' האמריקאי ברחוב אוסישקין, ופעמים רבות ליוויתי את הרב לביתו אחר השיעור, ביוצאינו דרך פתח בחומת הקולג'. לעתים היינו עומדים שם, תחת העצים, והרב היה משוחח עמי, כאב עם בנו" (הרב ישראל מאיר לאו, מתוך: **התורה המשמחת**, עמ' 65).

**בית הספר לבנות "אוולניה
דה רוטשילד", מתוך:
ויקיפדיה**

הרב לאו אינו היחיד שתיאר את יחסו של הרב לבריות כיחס של אב לילדיו: "בנוכחות תמיד הקרין תחושת אבהות ושמחתי על כך. מעולם לא הייתה בו נימה, ולו הקלה ביותר, של התנשאות. את זאת הרגשתי לא רק לגבי, כאדם שאיכשהו נוהג לדבר עמו בשיג ושיח של לימוד, אלא גם כל אדם פשוט וכל אישה פשוטה" (הרב אהרן ליכטנשטיין, מתוך: **ולישרי לב שמחה – דברי מספד על הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל**, בתוך: **בית המדרש הווירטואלי ע"ש ישראל קושיצקי**).

כאשר שכנה הישיבה במבנה זה, נקרא הרב שלמה זלמן לעמוד בראשות הישיבה. מכאן ואילך, עד יומו האחרון, יהיה שמו שם נרדף לישיבת "קול תורה". הישיבה הייתה כה חשובה עבורו עד שסירב לכל משרה רבנית רמה שהוצעה לו, כולל משרת הרב הראשי לישראל.

הישיבה קיימה לימודים סדירים במהלך מלחמת העצמאות – למדו בה באותה עת כ-120 תלמידים. בשנת 1957, עברה הישיבה למשכן קבע בשכונת בית וגן.

תלמוד תורה "עץ חיים" (6), רחוב יפו 113

"בית חרושת מעשה רוחני", כך כינו פרנסי תלמוד תורה "עץ חיים" את הרשת החינוכית שייסדו באמצע המאה ה-19. בישיבה זו, למד והתחנך הרב אורבך בילדותו ובנעוריו. הרב אורבך המשיך בלימודיו במקום גם לאחר שנישא ואף לימד במקום. ישיבה מפוארת זו העמידה תלמידים רבים מבני היישוב הישן לאורך השנים.

ישיבת "עץ חיים" ברחוב יפו,
בתוך: ויקיפדיה

את הישיבה ייסד הרב **שמואל סלנט** בשנת 1841, אז פעלה בכיתות לימוד בחדרים מפוזרים בעיר העתיקה. רק בשנת 1857, רוכזו

התלמידים לקבוצת מבנים אחת, סמוך לחצר בית הכנסת "החורבה", במקום שבו שכן גם בית הדין של ירושלים, ולישיבה ניתן השם "ישיבת עץ חיים".

הרעיון החדשני המרכזי של הישיבה היה בהקמת מסלול לימודים המתחיל מגיל צעיר ומסתיים לאחר הנישואין, מסלול הבנוי כך שתלמידים בעלי רמה לימודית קרובה לומדים יחדיו. עד אז, היה מקובל שילדים התחנכו אצל מלמד ששכר לצורך כך אבי המשפחה.

בראשית המאה ה-20, רכשה הישיבה מגרש גדול ברחוב יפו, סמוך לשכונת מחנה יהודה. כדי לנצל את מיקומו של המגרש על הדרך הראשית לירושלים, בנתה הישיבה, מכספי תרומות, מבנה לחנויות על גבול המגרש ברחוב יפו. מאוחר יותר, אף בנתה מתחם חנויות נוסף לכיוון לשוק מחנה יהודה. החנויות נבנו כמקור הכנסה לישיבה ונהרסו בשנת 2002 כדי לאפשר את מעבר הרכבת הקלה ברחוב יפו. מיזם נוסף היה הקמת **שכונת עץ חיים**, הסמוכה למקום שבו עומד היום גשר המיתרים. שכונה זו נבנתה גם היא כמקור הכנסה לישיבה באמצעות השכרת הדירות שבה. מבנה הישיבה הושלם בשנת 1936 והוא כלל שתי קומות, הבנויות בצורה סימטרית ובאבן בגוון אדמדם.

סיפר **הרב שלמה גורן**, מבוגרי הישיבה:

בתקופה ההיא ירושלים התחלקה ל"קוקניקים", דהיינו תלמידים וחסידיים של הרב אברהם יצחק הכהן קוק, ו"אנטי קוקניקים". אני הייתי "קוקניק" בהשקפתי, ולכן הבעתי את רצוני להיכנס לישיבת "עץ חיים" במחנה יהודה, שהשקפתה הייתה בעד הרב קוק... ישיבת עץ חיים הייתה ישיבה הרבה יותר גדולה. היא כללה בתוכה תלמוד תורה שבו היו כשתים עשרה כיתות... לישיבה היו שלוחות במחנה יהודה ובעיר העתיקה. למדו בה מבוגרים וזקנים, שלושה דורות זה לצד זה. (הרב שלמה גורן, בתוך: אבי רט [עורך], **בעוז ותעצומות**, עמ' 53)

ר' לייב רוחמקין היה מלמד בישיבת "עץ חיים" ודאג לשידוך הגון ביותר לבתו, הרב אורבך עצמו, ואף למימון חתנו – שהיה סמוך על שולחנו עד יומו האחרון. אשתו של ר' רוחמקין עזרה לבתה הרבנית לגדל את עשרת ילדיהם, לבשל ולכבס.

על בוגריה המפורסמים של ישיבת "עץ חיים" נמנים: חוקר ארץ ישראל [א"מ לונץ](#), [האלוף שמואל גונן גורודיש](#), [הרב גולדויכט](#), שהקים את ישיבות ההסדר, [פרופסור ריבלין](#), [האדמו"ר מגור](#), [הרב חרל"פ ועוד](#).

מאז שנות השמונים של המאה ה-20, נכלל מבנה ישיבת "עץ חיים" ברשימת מבני השימור של עיריית ירושלים. בשנת 2008, נמכר המתחם בתנאי שיתקיים שימור מסוים של המבנה ההיסטורי.

בית הרב קוק (7), רחוב הרב קוק 9

הרב אוירבך חלק כבוד רב לרב [אברהם יצחק הכהן קוק](#) וכינה אותו "מרא דאתרא דארץ ישראל" וכן "הרב". הרב קוק סידר את הקידושין בחתונתו של הרב אוירבך ונתן הסכמה לספרו הראשון "מאורי אש". הרב אוירבך סירב לרב קוק קמו מתנגדים רבים בקרב העדה החרדית בשל יחסו לחלוצים ולציונות. הרב אוירבך סירב לשמוע פסקי הלכה של רב שזלזל בפומבי בכבודו של הרב קוק. הרב אוירבך זכה ב**[פרס הרב קוק לספרות תורנית](#)** לשנים 1943-1944.

[בית הרב קוק](#), מתוך: ויקיפדיה

"בהזדמנויות שונות הביע הגרש"ז ז"ל (הרב שלמה זלמן איירבך) את צערו על שהציבור החרדי אינו מתייחס כראוי לשמו ולזכרו של הרב, והדור הצעיר שבישיבות אינו יודע כלל על גדולתו. כיוצא בזה הצטער גם על אלה שנתפסו לצד הרעיוני-הגותי של הרב, והסיחו דעתם מצדו הרבני התורני, מהיותו גאון מיוחד ופוסק מובהק, וכן מיראת השמים המופלגת שלו" (הרב משה צבי נריה, **[ליקוטי הראי"ה](#)**, בתוך: **אתר דעת**). בעיני הרב אוירבך, היה הרב קוק לא רק גדול הדור, אלא גדול הדורות – דמות נשגבה היורדת לעולם פעם בכמה דורות. באחת משיחותיו, התבטא הרב אוירבך: "אני לא תלמיד של הרב; אני חסיד שלו!" (מתוך: **[ריאיון עם הרב הגאון ר' יעקב מן רקובסקי](#)**).

ביבליוגרפיה מומלצת

- אליהו, יוסף, **התורה המשמחת**, 2 כרכים, ספריית בית-אל.

- לורינץ, יצחק וקוק, ושלמה (תשע"ה), חכמת הנפש היהודית – בדרכו של מרן רבי שלמה זלמן אוירבך.
- משיח, אמיר (תשע"ב), "[תפיסת הריבונות של מדינת ישראל בפסיקתו של הרב שלמה זלמן אוירבך](#)", בתוך: אבינעם, רוזנק (עורך), ההלכה – הקשרים רעיוניים ואידאולוגיים גלויים וסמויים, ירושלים: מכון ון-ליר ומאגנס, עמ' 115-132.
- משיח, אמיר (תשע"ד), "[ייחסו של הרב שלמה זלמן אוירבך לחילוני המודרני](#)", זהות יהודית, עמ' 231-249.
- "נתיבות שלמה: קווים לדרכו של הגרשז"א זצ"ל בהרבצת תורה והעמדת תלמידים", ישורון, טו (תשסה), עמ' תנה-תקמז.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- [בית תלמוד תורה ביישוב הישן האשכנזי בירושלים](#) – ד"ר מרגלית שילה, אוניברסיטת בר-אילן.
- [התורה המשמחת](#) – סיפורים על הרב אוירבך מתוך הספר, אתר אוצר הספרים.
- [מוסדות התורה "עץ חיים"](#) – דף הבית.
- [רבי שלמה זלמן, פרק א'](#) – כ-9 דקות, יוטיוב.
- [רבי שלמה זלמן, פרק ב'](#) – כ-5 דקות, יוטיוב.